

ZUBEK GABRIELLA

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat helye a rendészeti igazgatásban

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat rendkívül sajátos szervezet. Nézzük, mi-
ben is rejlik ez a sajátosság!

A rendészeti igazgatás középpontja a közrend és közbiztonság kettőse,
ilyenformán alá tartoznak a rendvédelmi, honvédelmi, nemzetbiztonsági sze-
replők csakúgy, mint bármely, közigazgatási tevékenység keretében eljáró
hatóság. Így tehát a magyarországi rendészeti igazgatás – szervezeti felépíté-
sét tekintve – rendkívül fragmentált. Ezért ez a tanulmány kizárólag a Nem-
zetbiztonsági Szakszolgálat szorosán vett működési környezetével, a rendvé-
delmi és a nemzetbiztonsági szervekkel foglalkozik.

Egy kis történelem

1990 januárjában fideszes és SZDSZ-es országgyűlési képviselők tettek fel-
jelentést a Fővárosi Főügyészségnél, mivel okirati bizonyítékaik szerint a
III/III. csoportfőnökség – az 1989. október 23-án hatályba lépő új alkotmány
értelmében immár alkotmányellenesen – ellenzéki képviselők titkos megfi-
gyelését végezte.

A Dunagate néven elhíresült titkosszolgálati botrány lendületet adott a tit-
kos információgyűjtés jogi és szervezeti szabályozásának, elodázhatatlanná
tette egy (eredetileg rövid időszakra tervezett) átfogó jellegű, az alapvető ga-
ranciákat tartalmazó jogszabály megalkotását és elfogadását. E folyamat
eredményeként születhetett meg a különleges titkosszolgálati eszközök és
módszerek engedélyezésének átmeneti szabályozásáról szóló 1990. évi X.
törvény, amely az érintett személy tudomása nélkül folytatott, a magánéletet
és a személyes adatok védelméhez fűződő jogokat súlyosan sértő eszközök
és módszerek – részletes indoklás alapján történő – alkalmazását az igazság-
ügy-miniszter írásos engedélyéhez kötötte.

Látni kell, hogy a rendszerváltozás idején, az akkori politikai helyzetben
olyan egyértelmű jogi megoldásokkal kellett szolgálni, amelyek az állampol-
gárok számára garantálták, hogy nem kerülhet sor még egyszer politikai

okokból folytatott ellenőrzésre. Ennek érdekében a szolgálatokat szervezeti-
leg leválasztották a Belügyminisztériumról, a rendőrségtől pedig elvonták a
nyomozati és intézkedési jogkört.

Az 1990. évi országgyűlési választások után egy megosztott szervezeti és
irányítási struktúra kialakítására került sor:

- a honvédelmi miniszter felügyelete alá került a Katonai Felderítő Hivatal és
a Katonai Biztonsági Hivatal; valamint
- a kijelölt tárca nélküli miniszter felügyelete alá az Információs Hivatal és a
Nemzetbiztonsági Hivatal (a Nemzetbiztonsági Hivatal egyik szervezeti
elemeként a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat jogelőd szerve) kezdte meg
működését.

Az „átmeneti törvény” taxatív felsorolja, hogy a különleges eszközöket a tit-
kosszolgálatok (és a rendőrség) milyen feladatok ellátása érdekében alkal-
mazhatják, ezzel tulajdonképpen megtörtént a szolgálatok feladatrendszeré-
nek meghatározása is, noha ezek részletes szabályozását a törvény nem
tartalmazta.

A felosztás – a korábbi (főcsoportfőnökségi) struktúrára támaszkodva –
rendkívül egyszerű elveket követve, a tevékenység irányultsága (belföld–kül-
föld) és célja (hírszerzés–elhárítás) alapján határozta meg a szolgálatokat.

Az 1994. évi választások után új összetételű parlament alakult, amelyben
a koalíciós kormánynak minősített többsége volt; ez a helyzet már kedvezett
a rendészeti tárgyú törvények elfogadásának.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot önálló költségvetési szervként a
nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény hívta életre,
elsősorban abból a célból, hogy operatív-technikai szolgálatot hozzon létre
titkos információgyűjtésre, illetve titkos adatszerzésre/leplezett eszközalkal-
mazásra¹ (a továbbiakban mind együtt: titkos információszerzés) feljogosított
szervezetek számára.

Ez a nemzetközi szinten is egyedülálló gyakorlat – miszerint a titkos infor-
mációszerzést tevélegesen nem az arra feljogosított, hanem egy tőle teljesen
független szerv hajtja végre – híven tükrözi a kor támasztotta kívánalmakat: a
Nemzetbiztonsági Szakszolgálat létrehozásának indoka és működésének alap-
elve az alkotmányos jogok érvényesülésének garantálása.

¹ A 2018. július 1-jétől hatályos, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény szerinti fogalomhasz-
nálat.

A szolgálatnak a nemzetbiztonsági szervezetek rendszerében történő önállóítására kizárólag a történelmi múltjára tekintettel került sor, de nem kapott felhatalmazást klasszikus titkosszolgálati feladatok ellátására: sem hírszerző, sem elhárító jogköre nincs. Elnevezése („nemzetbiztonsági”) is megtévesztő – különös figyelemmel folyamatosan bővülő szerepkörére –, hiszen olyan egyedülálló szervezetről van szó, amely a rendelkezésére álló titkosszolgálati eszközöket, módszereket és művelési erőket valamennyi bűnüldöző és nemzetbiztonsági szerv érdekeinek érvényre juttatása érdekében, azonos feltételek alapján alkalmazza.

Hovatovább, a megrendelők összetételéből fakadóan a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat feladatellátása sokkal inkább bűnüldözési, mint nemzetbiztonsági jellegű. Szolgáltatói szerepkörben végzett tevékenységének irányultságát és célját a megrendelők érdekei határozzák meg, miközben soha nem áll fenn érdekközössége a megrendelővel, ami az objektív munkavégzés záloga.

Irányítás, koordináció

1990-től 2010-ig a polgári szolgálatok egységes kormányzati irányítás alatt álltak (1990-től 2002-ig a kijelölt tárca nélküli miniszter², 2002 és 2007 között a Miniszterelnöki Hivatal, 2007-től a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok irányításáért felelős miniszter).

Az állam szuverenitásának megóvásáért, belső biztonságának garantálásáért a belügyminiszter tehát nem felelős; ez a megoldás szintén a békés átmenet korszaka által megkövetelt jogi garanciák közé sorolandó. Éppen a jogi garanciákra hivatkozva (függetlenül a szolgálatok reformjára vonatkozó szakmai elképzelésektől) 2010-ig a titkosszolgálat nem is tartozott újra belügyminisztériumi irányítás alá, noha a rendszerbe az előzőeken is túlmutató garanciális szabályokat építettek be a visszaélések elkerülése érdekében, így különösen: a rendvédelmi szervek működését az Országgyűlés bizottsági úton³ felügyeli, a titkosszolgálatok tevékenységét felügyelő bizottság elnöki posztját minden esetben ellenzéki képviselő tölti be, a titkos információgyűjtést engedélyező igazságügyért felelős miniszter nem lehet felelős a polgári szolgálatok irányításáért.

² 1990-től az Nbtv. hatálybalépéséig a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok működését „felügyelő”, a törvény hatálybalépésével „irányító” miniszter.

³ Honvédelmi és rendészeti bizottság, nemzetbiztonsági bizottság.

A 2010-ben kétharmados többséggel megalakuló kormány ezen az egységes irányításon változtatva az Információs Hivatalt a külügyminiszter, a Nemzetbiztonsági Hivatal jogutódjaként létrejött (újragondolt) Alkotmányvédelmi Hivatalt és a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatot – az „átmeneti” törvény megalkotásának huszadik évfordulóján – ismét az állam belső rendjének fenntartásáért, a kapcsolódó ellenérdekelt törekvések felderítéséért felelős belügyminiszter alá helyezte, így az öt szolgálat kormányzati irányítása három miniszter⁴ között oszlott meg.

Ahogy arra korábban már többször utaltunk, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat önállóságának megteremtése annak érdekében volt szükséges, hogy a mindenkori kormányzat ne használhassa a szervezet eszköztársát aktuális bel- és pártpolitikai célokra. A területen 1996 óta végbemenő decentralizálás, illetve ezzel párhuzamosan a műveleti erők, eszközök egy szervezethez való telepítése ugyanezt a célt szolgálja.

A szolgálatoknak – amelyek működésének alapvető célja az ország függetlenségének és törvényes rendjének védelme – ebben a rendkívül osztott irányítási struktúrában kell elősegíteniük a megalapozott kormányzati (stratégiai) döntések meghozatalát, a különböző forrásokban fellelhető és exponenciálisan növekvő mennyiségű információ megszerzésével, elemzésével, a szinergiák feltárásával és értékelésével.

Az Nbtv.-ben rögzített, együttműködésre vonatkozó rendelkezések önmagukban nem voltak képesek a rendszer hatékony működtetésére, márpedig a megváltozott biztonsági környezetben elemi fontosságú a pontos információk időbeni rendelkezésre állása.⁵

Ebben a helyzetben természetesen értékelődött fel a tárcákon átívelő koordinációs mechanizmusok működésének hatékonysága. A kormányzati döntés-előkészítő tevékenység szempontjából ezért kiemelt szerep hárult a speciális hatáskörrel felruházott politikai döntéshozó fórumokra, esetünkben a miniszterelnök által vezetett és a szaktárcák vezetőiből álló Nemzetbiztonsági Kabinetre, valamint a kabinet döntéseinek szakmai előkészítéséért 2011 óta felelős, a honvédelmi és a belügyminiszter által elnökölt Nemzetbiztonsági Munkacsoportra.

A fórumok működése a hatékonyságuk ellenére sem váltja ki a napi operatív együttműködés szükségességét, mindamelllett vezetésük és összetételük

⁴ A katonai szolgálatok 1990-től folyamatosan a honvédelmi miniszter felügyelete/irányítása alatt álltak.
⁵ Hetesy Zsolt: A titkos felderítés. PhD-értekezés. Pécs, 2011

természetesen garancia az azonos tárgykörben keletkezett információk értékelését és célirányos felhasználását.

A szervezeti struktúrán végrehajtott, 2012-es szerkezeti változtatás – a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat 1995-ös megalakítását leszámítva – a nemzetbiztonsági szektor reformjának(?) eddigi egyetlen materializálódott elemeként a Katonai Biztonsági Hivatal Katonai Felderítő Hivatalba integrálása volt.

Az információfúziós – vagyis a nemzetbiztonsági együttműködésen túlmutató, a teljes nemzeti szervezeti rendszert átfogó⁶ koordinációs – szervezet életre hívásának gondolata ezért felerősödött, az ezzel kapcsolatos politikai konszenzus azonban csak a 2016-os párizsi és brüsszeli terrorcselekmények után alakult ki, ennek nyomán pedig intézményesült a Terrorrelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ (TIBEK).

A TIBEK létrehozása korántsem tekinthető előzmény nélkülinek. A Szervezett Bűnözés Elleni Koordinációs Központ 2001. január 1-jei megalakításának egyik célja éppen a rendvédelmi és a nemzetbiztonsági szervek közti információmegosztás előmozdítása volt. A koordinációs központ működési elveinek korlátait (a szervezett bűnözésre vonatkozó jogi szabályozás, az átadott adatok időszerűsége), illetve a nemzeti szintű együttműködési hajlandóság hiányát a 2008-as romagyilkosságok világították meg leginkább, ennek nyomán azonban mégsem az információfúziós szerv (Nemzeti Információs és Bűnügyi Elemzési Központ) létrehozását, hanem a koordinációs központ irányítás alá vonását, illetve – az információk időbeni továbbítása és hatékony felhasználása érdekében – a Belügyminisztériumon belül működő Rendszeti Információs Iroda életre hívását könnyelhetjük el.

A TIBEK nemzetbiztonsági szolgálatként történő megalakítása az információszerzésen túl egyértelművé tette a különböző helyeken (rendvédelmi, nemzetbiztonsági szerveknél) rendelkezésre álló információk szintetizálására és értékelésére, a kormányzati döntés-előkészítést taktikai és stratégiai elemzéssel támogató képesség kialakítására, valamint a rendszeti igazgatás rendszerének kooperatív irányba történő elmozdítására irányuló kormányzati igényt⁷.

⁶ A horizontális együttműködésre korábbi példa 2003 óta működő Terrorellenes Koordinációs Bizottság.

⁷ Kovács Zoltán András – Dobák Imre: Korszakváltások a magyar nemzetbiztonsági intézményrendszerben (1990-2016). In: Finszter Géza – Sabjanics István (szerk.): Biztonsági kihívások a 21. században. Dialóg Campus, Budapest, 2017

Feladatrendszer, és az együttműködés egyes speciális területei

A hagyományos nemzetbiztonsági szolgálatok feladatai a megalakításuktól 2010-ig fogaskerekeként simultak egymásba. A nemzetbiztonsági tevékenység fókuszát a nemzeti érdekeket veszélyeztető (belső/külső) törekvések felderítése, megelőzése és megszakítása jelenti. Az érdekérvényesítést elősegítő információk megszerzése nélkülözhetetlen a kormány stratégiai döntéseinek meghozatalához. Az alapvető nemzeti érdekeket – és így a hazai nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységrendszerét – a következők szerint oszthatjuk fel:

- külföldi titkosszolgálatok információszerző/befolyásoló tevékenységének gátlása;
- szervezett bűnözés elleni küzdelem (ideértve a terrrorszervezeteket, a kábítószer-bűnözést, az illegális fegyverkereskedelmet és az illegális migrációt);
- gazdaságbiztonság;
- alkotmányos berendezkedés védelme;
- tömegpusztító fegyverek elterjedésének akadályozása;
- környezeti biztonság védelme;
- kiberbiztonság feltételrendszerének megteremtése.

Ahogy a felsorolásból is kitetszik, a nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységi köre számos ponton metszi a rendvédelmi szervezetekét, így különösen a kábítószer-kereskedelem, az illegális migráció, a környezeti biztonság és a kibervédelem területén.

Hasonló kapcsolódási pontokat a honvédelem és rendvédelem között is találhatunk; a honvédelem – szakmaspecifikus feladatain túl – részt vesz a terrorizmus elleni küzdelem katonai feladataiban, támogatja a szervezett bűnözés és a kábítószer-csempészet elleni fellépést, tevékeny részt vállal a tömegpusztító fegyverek terjedésének megakadályozásában, valamint nemzetbiztonsági (katasztrófavédelmi) feladatokat lát el⁸.

A 2010-ben megalakuló kormány nemcsak az irányítási rendszeren módosított, hanem új szereplőket is hozott a rendészeti igazgatás területére: a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény módosításával a rendőrség szerveként létrejött a belső bűnmegelőzési és bünfelderítési feladatok ellátásáért felelős Nemzeti Védelmi Szolgálat, az egykor klasszikus polgári elhárítási

⁸ Lakatos László: Honvédelmi igazgatás. Egyetemi e-jegyzet. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Budapest, 2011. <http://docplayer.hu/940133-Dr-habil-lakatos-laszlo-honvedelmi-igazgatas.html>

feladatkörnek számító terrorelhárításért pedig a továbbiakban a Terrorelhárítási Központ (TEK) felel.

A szervezeti struktúrán végrehajtott változtatások – nevezetesen a TEK létrehozása és a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat megalakításának előző fejezetben jelzett módja – azt az előfeltevést erősítik, hogy a mai kor biztonsági környezetében a kormányzat a hangsúlyt a hírszerzésre helyezi az elhárítással szemben⁹.

És hogy hol kapcsolódik ebbe a rendszerbe a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat? Ahogyan azt már tárgyaltuk, e speciális szervezet elsődleges feladata, hogy a törvényben feljogosított szervezeteket technikai szolgáltatások nyújtásával segítse a szükséges információk titokban történő megszerzésében.

A rohamosan növekvő információmennyiség elérhetőségét és/vagy megszerzését, a megrendelő számára releváns adatok felhasználhatóságát a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat biztosítja technikai hírszerző eszközeivel (és kiterjedt kapcsolati rendszerével). Nyilvánvaló, hogy az ilyen technikai rendszerek fejlesztéséhez rendkívüli, esetenként többmilliárdos forrás rendelkezésre állása szükséges, ezért össznemzeti szinten, gazdasági szempontból feltétlen előnyöket hordoz e kapacitások egy szervezetenél történő koncentrálása.

Azon titkosszolgálati eszközök vonatkozásában, amelyek nem rendeltetészerű használatából fakadó károkozás mértéke jelentős volna (lehallgatás, magánlakásba történő behatolás), szükséges és indokolt a kapacitások különálló szervezethez történő kiszervezése (*outsourcing*); ez a megoldás egyben elősegítheti a karhatalmi szervek iránt fennálló negatív érzések lebontását is.

Az Nemzetbiztonsági Szakszolgálat kizárólagosságát deklaráló jogi normák a következők:

- az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény végrehajtási rendelete [180/2004. (V. 26.) kormányrendelet], valamint a postai szolgáltatásokról szóló 2012. évi CLIX. törvény végrehajtási rendelete [9/2005. (I. 19.) kormányrendelet] szerint: a tartalom-ellenőrzés tekintetében;
- a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat által nyújtott szolgáltatások igénybevételeinek és alkalmazásának egységes eljárási rendjéről szóló, a szolgáltatások igénybevételére jogosult szervezeteket irányító miniszterek, illetve a legfőbb ügyész által kiadmányozott (minősített) normák.

⁹ Szentgáli Gergely: Csendben szolgálni. A magyar nemzetbiztonsági szektor helyzete és átalakítása 2010 és 2014 között. Hadtudomány, 2015/1–2.

Nyilvánvaló, hogy a titkosszolgálati eszközök és módszerek Nemzetbiztonsági Szakszolgálat általi alkalmazásával (vagyis a kapacitások szakszolgálatnál történő koncentrálásával) a megszerzett információk is rendkívül koncentráltan találhatók meg a szervezetnél. A visszaélések elkerülése érdekében azonban számos, a jogbiztonság érvényre juttatását elősegítő szabály megfogalmazására került sor az Nbtv.-ben, most ezeket vesszük sorra.

Az Nbtv. 61. § szerint a megrendelő a törvényességért felel, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat pedig a szakszerű végrehajtásért. Nos, az élet ennél kissé bonyolultabb: a törvény szellemében, de a gyakorlatnak megfelelően az állítás így helyes: a titkos információszerzést a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat a megrendelő érdekkörében eljárva, a jogbiztonság szem előtt tartásával hajtja végre.

Egyes esetekben ugyanis, illetve bizonyos eszközök és módszerek alkalmazására kifejezetten nem a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat által kerül sor. Ennek eklatáns példája a titkos kutatás, amelyet aposztrofáljunk az egyszerűség kedvéért e helyütt klasszikus nyomozati cselekményként – amit a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat semmilyen körülmények között nem folytat.

Mindamellet az sem fedti teljes egészében a valóságot, hogy a törvényességért csak a megrendelő felelős, hiszen a szolgáltatások igénybevételére irányuló írásos megkeresések befogadásakor a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat végez egyfajta előszűrést/kontrollt, amely a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság által folytatott audit végkövetkeztetései szerint igen fontos garanciális elem a különleges eszközök alkalmazására vonatkozó eljárási rendben.

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság éves jelentésében¹⁰ megfogalmazottak szerint a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat kulcszereplő a jogszerűség szavatolásában; az Nbtv.-ben meghatározott munkamegosztási és feladatellátási rendben ez a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Nbtv.-ből levezethető feladata, az információszabadság hatóság pedig támogatja ennek a törvényességi kontrollszerepnek az erősítését.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szolgáltató feladataival kapcsolatosan nyilvántartást vezet, amely tartalmazza

- a megrendelő szervezet írásbeli megkeresését a szükséges (bírói, miniszteri, ügyészségi) engedéllyel;
- a megkeresésben megjelölt személyek azonosításához szükséges személyes adatokat;

¹⁰ <https://www.naih.hu/files/NAIH-BESZAMOLO-2017-mid-res.pdf>

- az adott ügyben alkalmazott titkos információszerzés eszközeinek és módszereinek leírását, illetve személyes adatnak nem minősülő, műveleti értékkel bíró adatokat;
- a megrendelő szervezet részére továbbított adathordozók jegyzékét.

A felsorolásban jelöltekén túl, vagyis a titkos információszerzés nyomán megszerzett adat nem maradhat a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál, azokat teljeskörűen és kizárólag a megrendelő szervnek továbbítja. Az adattal ez után a megrendelő rendelkezik, a továbbított adatokat a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat rendszereiből, nyilvántartásaiból visszafordíthatatlanul törlik [Nbtv. 61. § (2) bek.]. Ezek is a jogbiztonságot erősítő rendelkezések.

Függetlenül azonban a jogszabályokba és az eljárásokba beépített garanciáktól, az eljárásrendi kérdések egyes elemei folyamatosan górcső alatt – és a laikus közvélemény érdeklődésének homlokterében – állnak. Az átmeneti törvény megalkotásakor még rendkívül erős garanciális elemnek számított, hogy a magánéletet leginkább sértő esetekben a különleges eszközök alkalmazására – az állampolgári jogok védelme érdekében – az igazságügyért felelős miniszter engedélyével kerülhet sor.

Jelenleg viszont éppen ez a gyakorlat áll felülvizsgálat alatt, tekintettel az Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) a *Szabó és Vissy kontra Magyarország-ügyben*, a TEK jogalkalmazásával összefüggésben hozott 2016-os ítéletére, amely olyan követelményeket határoz meg, amelyek a nemzetbiztonsági céllal folytatott titkos információszerzés eljárási szabályainak módosítását igénylik.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat titkos információszerző kapacitásai kapcsán muszáj kiemelni, hogy az „átmeneti törvény” hatálybalépésétől kezdve a különleges eszközök alkalmazására feljogosított szervezetek száma (vagyis a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szolgáltatásainak megrendelésére jogosultak köre) jelentősen kibővült¹¹, ezt 2016-ig korántsem követte a szervezet (kormányzati) fejlesztési üteme.

A fennálló kapacitáshiány ellensúlyozását a megrendelői önmérséklet, illetve az engedélyezési gyakorlat felülvizsgálata jelentheti; a 2016–2017. évi jogszabályi változásokra (mindenekelőtt a büntetőeljárásról szóló új törvény

¹¹ Jelenleg kilenc, jogszabályban meghatározott szerv veheti igénybe a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat rendszeresített szolgáltatásait: az Információs Hivatal, az Alkotmányvédelmi Hivatal, a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat, a rendőrség, az Nemzeti Védelmi Szolgálat, a Terrorrelhárítási Központ, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, az ügyészség, valamint maga a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. Lásd Nbtv. 8. § (3)–(4) bekezdés.

megalkotására, és ezzel az ügyész nyomozás-felügyeleti jogkörének erősödésére) ezért a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat reménykedve tekint.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat egyéb tevékenységei

Nem engedhetjük meg magunknak, hogy ne ejtsünk legalább néhány szót a szakszolgálat feladatrendszerének egyéb elemeiről is.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat Szakértői Intézete által ellátott tevékenységi körök ugyanis szintén a kezdetektől (a nemzetbiztonsági hivatali időktől) fogva részei a szakszolgálati feladatellátásnak, ennek megfelelően a hatályos jogszabályokban foglalt rendelkezések szerint igazságügyi szakértői tevékenységet lát el, továbbá költségtérítés mellett gondoskodik a nem műveleti nyomda- és okmánytechnikai, valamint szakértői tevékenység körébe tartozó eszközökről, szolgáltatásokról.

Az okmányvédelmi, az okmánytechnikai és a szakértői szakmai ismeretekre építve hatósági jogkört gyakorol a biztonsági okmányok előállításával, védelmével összefüggésben, valamint szakhatósági tevékenységet végez az értékpapírok előállításának, illetve a biztonsági papírok nemzetközi kereskedelmének engedélyezési eljárásában.

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat feladatrendszerének 2013 óta része a kiberbiztonsági tevékenység, amely a szakszolgálat Nemzeti Kibervédelmi Intézetének szervezeti keretei között zajlik.

A 2015-ben megalakított szervezet három jól elkülöníthető szakmai tevékenység ellátásáért felel:

- megelőző jellegű feladatok (a jogszabályi előírások betartásának ellenőrzésével és érvényesítésével foglalkozó hatósági, valamint a tudatosító tevékenység);
- a védelmi képességek fejlesztését és üzemeltetését támogató biztonságirányítási és sérülékenységvizsgáló feladatok;
- a kibertérből érkező támadásokkal és fenyegetettségekkel közvetlenül foglalkozó informatikaibiztonságiesemény-kezelési feladatok (CERT-funkciók).

A Nemzeti Kibervédelmi Intézet hatósági jogköre, illetve a CERT-funkciók tekintetében a védendő infrastruktúrák köre – a 2018 decemberében elfogadott törvénymódosítások értelmében – 2019. január 1-jétől jelentősen kiszélesedett.

Szintén a 2019. január 1-jei változások eredményeként elkönnyvelhető továbbá a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat hatósági feladatkörének erősödése, hiszen a jövőben a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat szervezeti keretei között végzi tevékenységét a Nemzeti Biztonsági Felügyelet, amelynek feladata a minősített adat védelmének hatósági felügyelete, a minősített adatok kezelésének hatósági engedélyezése és felügyelete, valamint a telephelyi iparbiztonsági hatósági feladatok ellátása.

Fontos szempontként ki kell emelni, hogy a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál működő hatóságok e tevékenységük során független szervezetként járnak el, és a feladatkörükbe tartozó hatósági ügyek tekintetében nem utasíthatók.

Merre tovább, nemzetbiztonság?

Szervezeti struktúra átalakítása

Hogyha alapvetésként fogadjuk el, hogy az „új” biztonságpolitikai környezetben, az „új” típusú biztonsági feladatok kezeléséhez új típusú gondolkodásmód szükséges, vajon miért nem tudunk elvonatkoztatni a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységének területalapú elhatárolásától? Időről időre bebizonyosodik, hogy az osztott irányítási rend, megspékelve a szolgálatok versengésével, nem minden esetben tudja garantálni a rendelkezésre álló információk szintetizálását és optimális felhasználását. Nyilván nem új keletű a polgári szolgálatok összevonásának gondolata, de mindenképp megfontolandó lehet.

Ha az egyébként a feladatellátás szempontjából „tükörszervezetek” tevékenységében átfedés fedezhető fel, akkor e területeken összeütközés is előfordulhat, ami a szakszolgálati kapacitások természetszerű elaprózódásához vezet. Ilyen értelemben, nemzetbiztonsági szakszolgálati szemszögből, támogatható a polgári hírszerzés és elhárítás integrációja, még ha ez szükségszerűen maga után vonná az irányítási struktúra átrendezését is, a túlzott információ- és hatalomkoncentráció megelőzése érdekében.

Információszerzés

A paradigmaváltás szükséges és időszerű: a modern kori biztonsági feladatok közepette a kibervédelem alapvető képességnek számít. Ideje ezért az észle-

lő-követő (tudatosítás, megelőző jellegű védekezés, észlelés, jelzés) szemléletmódot a nagypolitika által is támogatottan aktív védekezésre cserélni.

Ahogy az Nbtv. szövegéből is látszik, a hatályos szabályozás a személyt helyezi a felderítés középpontjába, ez a szemlélet a hibrid hadviselés korában, amikor az elkövető kiléte nehezen (vagy egyáltalán nem) megállapítható, már meghaladott. (A titkosszolgálati tevékenység fundamentumát tekintve egyébként is nehezen magyarázható.) A titkos felderítést hatékonyabban támogatná egy olyan jogi rendszer, amely lehetővé teszi a Nemzetbiztonsági Szakszolgálatnál kiépített képességek és kapacitások komplex, célorientált – konkrét, nemzetbiztonsági érdeket sértő vagy fenyegető cselekmény megelőzése és elhárítása érdekében történő – alkalmazását.

Elnevezés

Beszéltünk arról, hogy mennyiben tekinthető nemzetbiztonsági szolgálatnak egy klasszikus titkosszolgálati feladatkör nélküli szervezet, és láttuk azt is, hogy a szakszolgálatot speciális feladatkörében eljárva is abszolút körön kívüli. Ezzel együtt mégsem kérdőjelezhető meg, hogy kizárólag a nemzetbiztonsága érdekében tevékenykedik. A speciális funkciókra tekintettel meggondolandó a Nemzeti Biztonsági Szakszolgálat elnevezés használata.

Összegzés

A bevezetőben azt ígértem, arra próbálok válasszal szolgálni, hogy mitől is olyan sajátos ez a szervezet. Íme, egy rövid sommázat a leírtakról.

Az 1995. évi outsourcing

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat létrehozásakor Magyarország takarékosági és adatkezelési szempontokra figyelemmel ugyan, de egy korát megelőző kiszervezést hajtott végre a privát szférát leginkább veszélyeztető titkosszolgálati eszközök és módszerek alkalmazásához szükséges humán háttér és eszközrendszer titkos információszerezésre feljogosított szervezetekről való leválasztásával és egy új, az előzőektől jogi-szervezeti értelemben független szervezetben való összevonásával.

Nemzetbiztonsági?

A Nemzetbiztonsági Szakszolgálat nevében bár nemzetbiztonsági, klasszikus titkosszolgálati feladatköre nincs; feladatai ellátásával alapvető jogi garanciákat hivatott szavatolni, illetve pusztán létezése elősegíti a közbizalom erősítését.

Kizárólagosság

A privát szférát leginkább sértő eszközök alkalmazására nemcsak az Nbtv. jelöli ki a szakszolgálatot, ennek jogi és technikai feltételeit egyéb, a piaci szereplőkre vonatkozó jogszabályok is rögzítik.

(Kiber-)harcosok klubja

A kibervédelem súlyának növekedése változást hozott a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat feladatrendszerében, és kevésbé várt következményeként a szakszolgálatról kialakított képben is, tekintettel arra, hogy a kibervédelmi tevékenység ellátása feltételezi a tudatosító, tájékoztató tevékenység aktiválásának fokozását a különböző konferenciákon és a média irányába is; ennek során a Nemzeti Kibervédelmi Intézet hozzájárul a szakszolgálat mint titkosszolgálat, áttételesen a nemzetbiztonsági szféra iránt fennálló előítéletek lebontásához.

Az információszerzés metodikájának esetleges változásával a kibervédelmi tevékenységek arzenálját aktív védelmi intézkedések megtételére feljogosított és alkalmas erők rendszerbe integrálásával kell bővíteni, ami tovább növelheti a kiberbiztonság Nemzetbiztonsági Szakszolgálaton belüli súlyát.